

Torah from Around the World

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat 20 juli 2024/14 Tammoez 5784, Balak, Bemidbar/Numeri 22:2 - 25:9

Tanach blz. 314 - 321

Haftara: Nechemja/Nehemia 12:27 - 30; 13:1 - 22

Tanach blz. 1693; 1695 - 1697

Vertaler: Bram Lagendijk

Commentaar: **Rabbin Jonathan Sacks z"l** was bij leven opperrabbin van het Verenigd Koninkrijk.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Niet gerekend onder de volkeren

Het is 1933. Twee Joden zitten in een Weens koffiehuis het nieuws te lezen. De een leest de plaatselijke Joodse krant, de ander de beruchte antisemitische uitgave *Der Stürmer*. "Hoe kun je die weerzinwekkende onzin lezen?", zegt de eerste. De tweede glimlacht. "Wat staat er in jouw krant? Ik zal het je zeggen: de Joden zijn aan het assimileren. De Joden maken ruzie. De Joden verdwijnen. Laat me je nu vertellen wat mijn krant zegt: de Joden controleren de banken."

De Joden controleren de media. De Joden controleren Oostenrijk. De Joden beheersen de wereld. Mijn vriend, als je goed nieuws over de Joden wilt, lees dan altijd wat de antisemieten zeggen.”

Een oude en bittere grap. Toch laat het een kern zien die in de geschiedenis begint met de sidra van deze week. Enkele van de mooiste dingen die ooit over het Joodse volk naar voren zijn gebracht, zijn door Bilam gezegd:

“Wie kan het stof van Ja’akov tellen... Moge ik heengaan zoals zij! ... Hoe mooi zijn uw tenten, Ja’akov, hoe mooi uw woningen, Jisraël!... Een ster komt op uit Ja’akov; een scepter uit Jisraël.”

Bilam was geen vriend van de Joden. Omdat hij er niet in slaagde hen te vervloeken, bedacht hij uiteindelijk een plan dat werkte. Hij suggereerde dat Moabitische vrouwen Jisraëlitische mannen zouden verleiden en hen vervolgens zouden uitnodigen om deel te nemen aan hun afgodendienst. Bij de daaropvolgende plaag die het volk trof, stierven 24.000 mensen. (*Bemidbar/Numeri 25, 31:16*) Bilam wordt door de rabbijnen aangemerkt als een van de vier niet-koninklijken die in de Tanach worden genoemd en die geen deel zullen hebben aan de komende wereld. (*Sanhedrin 90a*)

Waarom koos God er dan voor om Jisraël door Bilam te laten zegenen? Zeker, er is een principe van *megalgiem zechoet al jedee zakai* – goede dingen komen tot stand door goede mensen. (*Tosefta Joma 4:12*) Waarom kwam dit goede dan tot stand door een slechte man? Het antwoord ligt besloten in het principe dat in *Misjlee/Spreuken 27:2* staat: “Laat een ander je prijzen, doe het niet zelf, laat het over aan een vreemde, zie er zelf van af.” De Tanach is misschien wel de minst zelfgenoegzame literatuur in de geschiedenis. Joden kozen ervoor om hun fouten voor de historie vast te leggen, niet hun deugden. Daarom was het belangrijk dat hun lof van een buitenstaander kwam, en van iemand van wie niet bekend was of hij hen mocht. Mosje bestrafte het volk. Bilam, de buitenstaander, prees hen.

Dat gezegd hebbende, wat is dan de betekenis van een van de beroemdste beschrijvingen die ooit van het volk Jisraël zijn gegeven? “Het is een volk dat afgezonderd woont en zich niet rekent onder de volkeren.” *Bemidbar 23:9*

In mijn boek *Future Tense* heb ik mij gekeerd tegen de interpretatie die tegenwoordig populair is geworden, namelijk dat het Jisraëls lot is om geïsoleerd te zijn, zonder vrienden, gehaat, in de steek gelaten en alleen, alsof antisemitisme op de een of andere manier in het draaiboek van de geschiedenis is opgetekend. Dat is niet zo. Geen van de profeten heeft dat

gezegd. Integendeel, zij geloofden dat de volkeren van de wereld uiteindelijk de God van Jisraël zouden erkennen en Hem zouden komen aanbidden in de Tempel in Jeroesjalajiem. *Zecharja/Zacharias 8:23* voorziet een dag waarop “tien mannen uit volken met verschillende talen een Joodse man bij de slip van zijn mantel grijpen met de woorden: ‘Wij willen ons bij u aansluiten, want we hebben gehoord dat God bij u is.’” Er is niets onafwendbaars aan of voorbestemd tot antisemitisme.

Wat betekenen de woorden van Bilam dan? “Het is een volk dat alleen woont en niet tot de volkeren wordt gerekend.” Ibn Ezra zegt dat ze betekenen dat Joden, in tegenstelling tot alle andere volkeren, niet zullen assimileren, zelfs niet als ze een minderheid vormen in een niet-Joodse cultuur. Ramban zegt dat hun cultuur en geloof puur zullen blijven, en niet een kosmopolitische mix van meerdere tradities en nationaliteiten zullen worden. De Netziv zegt met een scherpe interpretatie, duidelijk gericht tegen de Joden van zijn tijd, dat “als Joden apart en gescheiden van anderen leven, ze veilig zullen wonen, maar als ze proberen ‘de volkeren’ na te volgen, zullen ze helemaal niet als iets bijzonders worden beschouwd.”

Er is echter nog een andere mogelijkheid, waarop wordt gezinspeeld door een andere gekende antisemiet, G.K. Chesterton, [1] die we al hebben vermeld in Beha'alotecha. Chesterton schreef spraakmakend dat Amerika ‘een natie was met de ziel van een kerk’ en ‘de enige natie ter wereld die op een geloof was gestoeld’. Dat is in feite precies wat Jisraël anders maakte – en de Amerikaanse politieke cultuur is, zoals historicus Perry Miller en socioloog Robert Bellah opmerkten, diepgeworteld in het idee van het bijbelse Jisraël en het concept van een verbond. Het oude Jisraël was inderdaad op een geloofsovertuiging gegrondvest en was als gevolg daarvan een volk met de ziel van een religie.

In Beha'alotecha bespraken we hoe rabbijn Soloveitchik de twee manieren definieerde waarop mensen een groep worden, afhankelijk of het een kamp of een gemeenschap is. Kampen worden geconfronteerd met een gemeenschappelijke vijand, die een groep mensen verenigt. Als je naar alle volken kijkt, zowel oud als nieuw, zul je zien dat ze voortkwamen uit historische gebeurtenissen. Een groep mensen leeft in een land, ontwikkelt een gedeelde cultuur, vormt een samenleving en wordt zo een volk.

Joden hadden, zeker vanaf de Babylonische ballingschap, geen van de conventionele kenmerken van een volk. Ze woonden niet in hetzelfde land. Sommigen woonden in Jisraël, anderen in Babylon, weer anderen in Egypte. Later zouden ze over de hele wereld verspreid worden. Ze deelden geen gemeenschappelijke taal. Er waren veel Joodse volkstalen: versies van het

Jiddisch, Ladino en andere regionale Joodse dialecten. Ze leefden niet onder dezelfde politieke vrijheden. Ze deelden niet dezelfde culturele omgeving. Ze ondergingen ook niet hetzelfde lot. Ondanks al hun vele verschillen zagen ze zichzelf en werden ze door anderen altijd gezien als één volk: het eerste en voor lange tijd 's werelds enige mondiale volk.

Wat maakte hen dan tot een volk? Dit was de vraag die rabbijn Saädja Gaon in de tiende eeuw stelde en waarop hij het beroemde antwoord gaf: "Ons volk is alleen een volk op grond van zijn wetten (*torot*)." Ze werden door de Tora als volk gedefinieerd, een volk onder de heerschappij van God. Omdat ze op onvergelykbare wijze hun wetten hadden ontvangen voordat ze zelfs maar hun land binnengingen, bleven ze aan diezelfde wetten gebonden, ook toen ze het land verloren. Voor geen enkel ander volk is dit ooit zo geweest.

In het Jodendom vallen religie en volk op een bijzondere manier samen. Er zijn volken met veel religies: multicultureel Groot-Brittannië is een van de vele. Er zijn religies die bij veel volken domineren: het Christendom en de Islam zijn duidelijke voorbeelden. Alleen bij het Jodendom is er een een-op-een samenhang tussen religie en volk. Zonder het Jodendom zou er niets (behalve antisemitisme) zijn dat Joden wereldwijd met elkaar zou verbinden. En zonder het Joodse volk zou het Jodendom niet meer zijn wat het altijd is geweest: het geloof van een volk dat gebonden is door een band van collectieve verantwoordelijkheid jegens elkaar en jegens God. Bilam had gelijk. Het Joodse volk is werkelijk uniek.

Niets is daarom meer bezijden de waarheid dan Joodszijn te definiëren als louter een etniciteit. Als etniciteit een vorm van cultuur is, dan zijn Joden niet één etniciteit, maar vele. In Israël zijn Joden een wandelend bewijs van bijna elke etniciteit onder de zon. Als etniciteit een ander woord zou zijn voor ras, dan zou overgaan tot het Jodendom onmogelijk zijn (je kunt jezelf niet transformeren tot iemand die blank is; je kunt je ras niet naar believen veranderen).

Wat Joden tot 'een volk maakt dat afgezonderd woont en niet onder de volkeren wordt gerekend', is dat hun volksaard geen kwestie is van geografie, politiek of etniciteit. Het is een kwestie van religieuze bestemming als Gods verbondspartners, aangespoord om een levend voorbeeld te zijn van een volk onder de volkeren dat zich onderscheidt door zijn geloof en manier van leven. Als we dat verliezen, verliezen we het enige dat de bron was en blijft van onze unieke bijdrage aan het erfgoed van de mensheid. Als we dit spijtig genoeg vergeten, zorgt God ervoor dat mensen als Bilam en Chesterton ons er anderszins aan herinneren. We zouden een dergelijke herinnering niet nodig moeten hebben.

[1] Dat Chesterton een antisemiet was, is niet mijn oordeel maar dat van de dichter W.H. Auden. Chesterton schreef: "Ik zei dat een bepaald soort Jood de neiging had een tiran te zijn en een ander bepaald soort Jood de neiging had een verrader te zijn. Ik zeg het nog eens. Zulke duidelijke feiten zijn toegestaan in de kritiek op welk ander volk op aarde dan ook: het wordt niet als bekrompen beschouwd om te zeggen dat een bepaald soort Fransman de neiging heeft sensueel te zijn. Ik zie niet in waarom tirannen geen tirannen genoemd zouden moeten worden en verraders geen verraders, louter en alleen omdat zij lid zijn van een ras dat vervolgd wordt om andere redenen en bij andere gelegenheden." (GK Chesterton. *The Uses of Diversity*. Londen: Methuen & Co., 1920, p. 239). Hierover schreef Auden: "De onoprechtheid van dit argument wordt onthuld door de stilzwijgende verschuiving van de term volk naar de term ras."